

परुच्छेपो दैवोदासिः। इन्द्रः, ६ (१ अर्धर्चस्य) इन्द्रापर्वतौ। अत्यष्टिः।

त्वया वयं मघवन्पूर्व्ये धन इन्द्रत्वोताः सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतः। नेदिष्ठे
अस्मिन्नहन्यधि वोचा नु सुन्वते। अस्मिन्यज्ञे वि चयेमा भरे कृतं वाजयन्तो भरे कृतम्॥

१.१३२.०१

मघवन्- संपद्वन्निन्द्र। पूर्व्ये धने- अस्माकं पूर्व्यायां सम्पदि प्राप्तव्यायाम्। इन्द्रत्वोताः-
त्वद्रक्षिताः। वयम्। त्वया- भवता। पृतन्यतः- युद्धकामान् वृत्रादिविरोधिनः। सासह्याम-
अभिभवेम। वनुष्यतः- संभजमानान्। वनुयाम- संभजेम। अस्मिन्नहनि- एतस्मिन् दिने। सुन्वते-
रसनिष्पादकाय मे। नेदिष्ठे- समीपे। नु- क्षिप्रम्। अधि वोच- उपदिश। वाजयन्तः- सम्पत्कामा
वयम्। भरे- सम्पदां निवाहि। कृतम्- भवत्कृतम्। अस्मिन्- एतस्मिन्। यज्ञे- उपासने। वि
चयेम- विचिनुयाम ॥१॥

स्वर्जेषे भर आप्रस्य वक्मन्युषर्बुधः स्वस्मिन्नञ्जसि क्राणस्य स्वस्मिन्नञ्जसि। अहन्निन्द्रो यथा
विदे शीर्ष्णाशीर्ष्णोपवाच्यः। अस्मन्ना ते सध्यक्सन्तु रातयो भद्रा भद्रस्य रातयः॥

१.१३२.०२

स्वर्जेषे भरे- ज्योतिर्लोकप्राप्तिसाधनभूततपोनिवाहि। आप्रस्य- व्याप्तस्येन्द्रस्य। वक्मन्- मार्गे
गच्छतः। उषर्बुधः- ज्ञानोदये बुध्यमानस्य। स्वस्मिन्नञ्जसि- आत्मप्रकटने आत्मदर्शने इति भावः।
क्राणस्य- प्रवृत्तस्य। इन्द्रः- परमेश्वरः। अहिम्- बिलस्थसर्पवदप्रज्ञास्थाने
स्थितमात्मावरणशक्तिम्। अहन्- अहनत्। विदे यथा- ज्ञानिने यथा तथा। शीर्ष्णाशीर्ष्णोपवाच्यः-

मूर्ध्ना स्तुत्य इन्द्रः। भद्रस्य- अभ्युदयपरस्य। ते- भवतः। भद्राः- अभ्युदयपराणि। रातयः-
दानानि। सध्रचक्- एकोद्योगेन। अस्मत्रा- अस्मास्वेव। सन्तु- भवन्तु ॥२॥

तत्तु प्रयः प्रत्नथा ते शुशुक्नं यस्मिन्यज्ञे वारमकृण्वत क्षयमृतस्य वारसि क्षयम्। वि तद्वोचेरध
द्वितान्तः पश्यन्ति रश्मिभिः। स घा विदे अन्विन्द्रो गवेषणो बन्धुक्षिद्यो गवेषणः॥

१.१३२.०३

ते- भवतः। शुशुक्नानम्- दीप्तिमन्तम्। तत्। प्रयः- हव्यम्। प्रत्नथा- प्राचीनकाले यथा तथा
इदानीमपि भवतु। यस्मिन्। यज्ञे - पूजायां लोकसङ्ग्रहे तथा दाने। वारम्- उत्तमम्। क्षयम्-
स्थानम्। अकृण्वत- उपासका अकुर्वन्। ऋतस्य- यस्मिन् यज्ञे प्रकृतिनियतिभूतसत्यस्य। क्षयम्-
स्थानम्। वाः असि- वृतवानसि। तत्। वि- विशेषेण। वोचेः- ब्रूहि। रश्मिभिः- चित्किरणसमूहैः।
द्वितान्तः- अभ्युदयनिःश्रेयसरूपयोर्धर्मयोरन्तः। पश्यन्ति। सः- असौ। इन्द्रः। घा- खलु।
बन्धुक्षिद्यः- तस्य बन्धुभावं गतेभ्य उपासकेभ्यः। गवेषणः- जिज्ञासुः। अनु विदे-
अनुविन्दति ॥३॥

नू इत्था ते पूर्वथा च प्रवाच्यं यदङ्गिरोभ्योऽवृणोरप ब्रजमिन्द्र शिक्षन्नप ब्रजम्। ऐभ्यः समान्या
दिशास्मभ्यं जेषि योत्सि च। सुन्वद्भ्यो रन्धया कं चिद्व्रतं हृणायन्तं चिद्व्रतम्॥ १.१३२.०४

नु- क्षिप्रम्। इत्था- इत्थम्। ते- भवतो वीर्यम्। पूर्वथा- पूर्वकाले यथा तथा। च- इदानीमपि।
प्रवाच्यम्- स्तुत्यम्। इन्द्र- परमेश्वर। ब्रजम्- चिद्रश्मिसमूहम्। अङ्गिरोभ्यः- अङ्गनशीलेभ्य
उपासकेभ्यः। शिक्षन्- शिक्षयन्। अपावृणोः- उद्धाटितवानसि। ऐभ्यः- एतेभ्यः। समान्या दिशा-
उत्तरीत्या। अस्मभ्यम्- अस्मदर्थमपि। योत्सि- युद्धयस्व। जेषि च- आवरणशक्तीर्जहि।

हृणायन्तम्- रुष्टम् । हृणीङ् रोषे । अव्रतम्- प्रकृतिनियतिविरोधिनम् । चित्- एव । सुन्वद्भ्यः-
रसनिष्पादकेभ्यः । रन्धय- नाशय ॥४॥

सं यज्जनाङ्कतुभिः शूर ईक्षयद्धनै हिते तरुषन्त श्रवस्यवः प्र यक्षन्त श्रवस्यवः । तस्मा आयुः
प्रजावदिद्धाधै अर्चन्त्योजसा । इन्द्र ओक्थं दिधिषन्त धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः ॥

१.१३२.०५

यत्- यदा । हिते- शोभनायाम् । धने- सम्पदि प्राप्तव्यायाम् । जनान्- उपासकान् । शूर- इन्द्र ।
क्रतुभिः- प्रज्ञाभिः । सम्- सम्यक् । ईक्षत्- अनुग्रहबुद्ध्या पश्यति । तदा । श्रवस्यवः-
चिदाकाशस्थमन्त्रश्रवणोपलक्षिताध्यात्मानुभूतिकामाः । तरुषन्त- क्लेशमन्तरायं वा तरन्ति । प्र-
प्रकर्षेण । यक्षन्त- यजन्ति । तस्मै- उपासकाय । प्रजावत्- सन्ततिसंपन्नम् । आयुः- आयुर्वर्धते ।
अथवा । तस्मै- इन्द्राय । प्रजावत्- सन्ततिसंपन्नम् । आयुः- स्वजीवनमुपासकेन समप्यते ।
विबाधे- अन्तरायैर्विशेषेण बाधितः सन् । ओजसा- स्वसङ्कल्पबलेन तानविगणय्य । अर्चन्ति-
अन्तरायतरणार्थमिन्द्र त्वां पूजयन्ति । इन्द्र- परमेश्वर । देवान्- द्योतनशक्तीः । अच्छ- अभिलक्ष्य ।
धीतयः- धारणाः । न- इव । ओक्थम्- त्वत्सदनम् । धीतयः- अस्मद्वारणाः । दिधिषन्त-
धारयन्ति ॥५॥

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तंतमिद्धतं वज्रेण तंतमिद्धतम् । दूरे चत्तार्य
च्छन्त्सद्गहनं यदि नक्षत । अस्माकं शत्रून्परि शूर विश्वतो दुर्मा दर्षीष्ट विश्वतः ॥ १.१३२.०६

पुरोयुधा- अस्माकं पुरोगामिनौ योद्धारौ । इन्द्रपर्वता- इन्द्रपर्वतौ । पर्वतः पर्ववान् मेघो गिरिर्वा
जडप्रतीकः । सोपि श्रुतौ देवः । श्रुतौ जडोपलक्षितशरीरस्यापि मुख्यत्वं पूज्यत्वं
तस्माद्देवतात्त्वमस्ति चैतन्यरसस्य कोश उपलब्धिस्थानमिति कारणात् । तस्य स्थैर्यगुणत्वाच्च ।

तदीशनशील इन्द्रः । युवम्- युवाम् । यः । नः- अस्माभिः । पृतन्यत्- योद्धुमिच्छति । तंतमित्- तं
सर्वमपि । वज्रेण- स्वायुधेन । हतम्- नाशयतम् । दूरे । चत्ताय- नष्टं धेनूपलक्षितचिद्रश्मिम् ।
च्छत्सत्- प्राप्नुमिन्द्रश्छन्दयति । यत्- तदर्थम् । गहनम्- गम्भीरं गूढं निबिडं प्रदेशम् । इनक्षत्-
अगमत् । नक्ष गतौ । अस्माकम्- नः । शत्रून्- अन्तरायभूतान् चिद्रश्मिवन्धकान् । परि- परितः ।
विश्वतः- सर्वतः । शूर- कुशल । दर्मा- दारकः सन् । दर्षीष्ट- दारयसि ॥६॥

Dr. Rangraji